

ТАҚРӢЗ

ба автореферати диссертатсияи Ҷабборова Вазира Ҳасановна дар мавзуи «Ҷойгоҳи фалсафаи амалӣ дар таълимоти Аҳмади Дониш», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафа аз рӯйи ихтисоси 09.00.03 - Таърихи фалсафа пешниҳод гардидааст.

Мутаассифона, муайян кардан ва таҳлилу баррасӣ намудани ҷойгоҳи фалсафаи амалӣ дар таълимоти Аҳмади Дониш аз масъалаҳои камомӯхта ва ё ба таври зарурӣ таҳқиқнашуда ба шумор меравад. Аз ҷониби муҳаққиқони варзидаи ватанию хориҷӣ паҳлуҳои гуногуни осори ба илмҳои ҷомеашиносӣ ва гуманитарӣ (инсоншиносӣ) бахшидаи файласуфи тоҷик ба таври возеҳ ва мукаммал таҳқиқу таҳлил карда шудаанд.

Аз ин мавқеъ, маҳз ин паҳлуи омӯхтанашуда ва таҳқиқнагаштаи ҷаҳонбинии фалсафии Аҳмади Дониш зарурати таҳқиқ ва таҳияи диссертатсияи алоҳидаро ба миён овард, ки аз рӯзмарра будани мавзӯ далолат мекунад.

Ҳамзамон, андешаҳои Аҳмади Дониш дар боби ахлоқ, низоми оиладорӣ ва идоракунии ҷомеа бо вучӯди сипарӣ гаштани беш аз як аср арзиши назариявӣ ва амалии худро аз даст надода, истифодаи онҳо барои танзими муносибатҳои ахлоқӣ, оилавӣ, низоми ҷомеадорӣ, пешгирии роҳҳои шомилшавии ҷавонон ба сафи ҳаракатҳои террористӣ, ба фарҳанги бегона майл накардани онҳо нақши муассир метавонанд бозанд.

Чӣ хеле, ки Ҷабборова В. Ҳ. дар автореферати худ баён менамояд, омӯзиш ва таҳқиқи ҷанбаҳои гуногуни осори маорифпарвар маълум менамоянд, ки ӯ мураббии инсон аст ва ҷавҳари таълимоташро масъалаи инсон ва тавсифи сифатҳои ӯ ташкил медиҳанд. Аммо дар осори Аҳмади Дониш шарҳу тавзеҳ ва таснифи категорияҳои ахлоқӣ ба таври алоҳида ва ё дар зербоби ҷудогона таҳлилу баррасӣ наёфтаанд. Новобаста ба ин,

ӯ категорияҳои ахлоқиро ба ду гурӯҳ тақсим мекунад: категорияҳое, ки сифатҳои ҳамида, ахлоқи нақў ва амалҳои писандидаи инсонро инъикос мекунанд. Ба ин гурӯҳ ӯ категорияҳои зеринро шомил медорад: адолат, ғазилат, саховат, беозорӣ, таҳаммулгароӣ, қаноат, покӣ, вафодорӣ, парҳезкорӣ, ифғат, ҳаё, дӯстӣ, ҷавонмардӣ, сирнигоҳдорӣ, шукргуздорӣ, меҳнатдӯстӣ, масъулият ва ғайра.

Гуфтаи ҷоиш аст, ки дар муқаддима аз ҷониби муаллиф мақсаду вазифаҳои таҳқиқот, объекту предмети он, асосҳои назариявӣ ва методологӣ, навиғонӣ ва нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда мухтасар ва бо тартибу низоми ба талабот ҷавогу зикр гардидааст.

Боби якум, ки “Аҳмади Дониш - бунёдгузори равияи маорифпарварӣ дар Осиёи Миёна” номгӯй гардидааст, ки аз се зербоб иборат буда, диссертант дар заминаи омӯзиш ва муқоисаи таҳқиқоти илмӣ олимони ватанию хориҷӣ зикр менамояд, ки таърихан маорифпарварӣ ҳамчун равияи иҷтимоӣ-сиёсӣ, фарҳангӣ ва ҳамчун ҷаҳонбинӣ нав зӯҳур кардааст.

Ба андешаи диссертант, маорифпарварӣ ин равияи фалсафӣ, иҷтимоӣ-сиёсӣ ва фарҳангӣ буда, маънои дониш, биниш, маърифат, илм, шинохт ва ғайраро дорад. Маорифпарварон он нафарони тараққиҳоҳе махсуб меёфтанд, ки ҳадафшон ба роҳ мондани омӯзиш ва тарғиби илму дониш, аз ҷумла дар баробари илмҳои динӣ омӯзонидани илмҳои замонавӣ, аз қабилӣ забонҳои хориҷӣ, нучум, риёзиёт, ҳандаса ва ғайра, оғаҳ гардонидани мардум аз дастовардҳои техникӣ ва бозёфтҳои илмӣ-фарҳангии кишварҳои пешрафта ва ғайра ба ҳисоб мерафт.

Инчунин таъкид шудааст, ки мафҳуми дониш ҳамчун шакли хотираи иҷтимоӣ ва фардӣ, таҷассуми олами айнӣ (объективӣ) дар майнаи инсон мебошад, ки аз рӯйи мақом аз иттилоот болотар қарор мегирад. Яъне на ҳамаи иттилоъ дониш аст, дар ҳоле ки худӣ дониш ҳамеша иттилоъ аст.

Ба андешаи муҳаққиқ омӯзиш ва таҳқиқи масъалаи мазкур нишон медиҳад, ки ин мавзӯ таваҷҷуҳи файласуфони аз давраи қадим ба худ

чалб кардааст. Аммо дар таълимоти намояндагони мактабҳои фалсафии бостонии тоҷику форс ба масъалаи таснифоти илмҳо таваҷҷуҳи хосса дода нашудааст.

Боби дуюми диссертатсия - «Тамоилгирии фалсафаи амалӣ дар таълимоти Аҳмади Дониш» - номгузорӣ шуда, аз се зербоб иборат аст.

Ба андешаи диссертант, омӯзиш ва таҳқиқи ҷанбаҳои гуногуни осори маорифпарвар маълум менамоянд, ки ӯ мураббии инсон аст ва ҷавҳари таълимоташро масъалаи инсон ва тавсифи сифатҳои ӯ ташкил медиҳанд. Аммо дар осори Аҳмади Дониш шарҳу тавзеҳ ва таснифи категорияҳои ахлоқӣ ба таври алоҳида ва ё дар зербоби ҷудогона таҳлилу баррасӣ наёфтаанд. Новобаста ба ин, ӯ категорияҳои ахлоқиро ба ду гурӯҳ тақсим мекунад: категорияҳое, ки сифатҳои ҳамида, ахлоқи нақв ва амалҳои писандидаи инсонро инъикос мекунанд. Ба ин гурӯҳ ӯ категорияҳои зеринро шомил медорад: адолат, фазилат, саховат, беозорӣ, таҳаммулгароӣ, қаноат, покӣ, вафодорӣ, парҳезкорӣ, иффат, ҳаё, дӯстӣ, ҷавонмардӣ, сирнигоҳдорӣ, шукргузорӣ, меҳнатдӯстӣ, масъулият ва ғайра.

Инчунин дар боби мазкур муаллифи рисола қайд менамояд, ки масъалаҳои бунёди оила, вазифаҳои оила дар ҷомеа, ҳукуку уҳдадорихо волидайн дар таълиму тарбияи фарзанд, вазифа ва уҳдадорихои фарзанд дар оила, даҳолати волидайн ва ҳешу табор ба зиндагии шахсии фарзандон, омилҳое, ки боиси устувор ё худ ноустувории оила мегарданд ва ғайра, ки дар таълимоти Аҳмади Дониш аз мавзӯҳои баҳсталаб ва меҳварии фалсафаи амалии ӯ мебошанд. Аҳмади Дониш дар асарҳои худ, дар қатори дигар шохаҳои фалсафаи амалӣ ба фаҳмиши мафҳуми сиёсат ва таҳлилу баррасии низоми идоракунии ҷомеа ҳамчун масъалаи калидии фалсафаи амалӣ таваҷҷуҳ медиҳад.

Боис ба қайд аст, ки дар автореферати диссертатсияи Ҷабборови В. Ҳ. Аҳмади Донишро файласуфи амалгаро ва ислоҳотхоҳ меҳисобад. Қайд мекунад, ки аз нигоҳи маорифпарвар танҳо тавассути ислоҳоти

амиқ ва идоракунии самарабахш чомаеи Аморати Бухоро мо метавонем ба пешравии воқеии ҷамъият нойил шуда, адолати иҷтимоиро таъмин намоем. Аз ин рӯ, андешаҳои ӯ на танҳо барои замони худ, балки барои наслҳои оянда низ аҳамияти бузург дошта, барои гузаронидани таҳқиқоти илмӣ дар соҳаи сиёсат ва идораи давлатӣ ҳамчун манбаи илмӣ ё роҳнамо хизмат карда метавонанд.

Таҳқиқоти гузаронидаи диссертант вақту маҳорати зиёдро талаб кардааст, умедворам, ки андешаҳои маорифпарвар дар боби оиладорӣ, одоби никоҳ ва танзими он барои масъулини ниҳодҳои марбут ба ҷомеаи Тоҷикистон, бахусус Кумитаи занон ва оилаи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазоратҳои маориф ва илм, фарҳанг, тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ, Кумитаи ҷавонон ва ғайра муфид ва самараовар мебошанд.

Муаллиф сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои фалсафӣ мебошад.

Тақриздиханда:

Номзади илмҳои фалсафа, профессори кафедраи
фанҳои ҷамъиятии ДДХБСТ

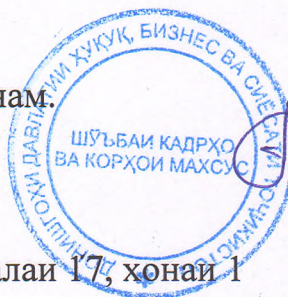
Чӯраев А.Х.

Суроға: индекс 735690, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ноҳияи Бобоҷон Ғафуров, ҷамоати Ҳайдар Усмон
кӯчаи Ориён, 16

Тел.: (+992) 927524466

E-mail: juraev@mail.ru

Имзои Чӯраев А.Х. -ро тасдиқ мекунам.
сардори шӯъбаи кадрҳои ДДХБСТ

Бобоев А.Х.

Суроғаи муассиса:

Индекс 735700, шаҳри Хучанд, маҳалаи 17, хонаи 1

Тел.: (+992-3422) 2 38 11

E-mail: Info@tsulbp.tj

9 08 соли 2025.